

Хуманно отношение и защита на животните, отглеждани за селскостопански цели

Хуманното отношение към животните е много важен въпрос за европейските граждани и е обявен за такъв от правото на Европейския съюз, по-специално в член 13 от Договора за неговото функциониране.

Европейската политика за хуманно отношение и защита на животните

С подкрепата и тясното сътрудничество на страните от ЕС, Европейската комисия насърчава хуманното отношение към животните повече от 40 години, като постепенно подобрява живота на селскостопанските животни. Важна стъпка през 1998 г. беше Директива 98/58/ЕО на Съвета относно защитата на животните, отглеждани за селскостопански цели, които дават общи правила за защита на животни от всички видове, отглеждани за производство на храна, вълна, кожа или козина или за други селскостопански цели, включително риби, влечуги или земноводни. Тези правила се основават на Европейската конвенция за защита на животните, отглеждани за селскостопански цели и отразяват така наречените „пет свободи“:

- Свобода от глад и жажда;
- Свобода от дискомфорт;
- Свобода от болка, нараняване и болести;
- Свобода за изразяване на нормално поведение;
- Свобода от страх и страдание.

Когато Договорът от Лисабон влезе в сила през 2009 г. и измени „Договора за функционирането на Европейския съюз“ (ДФЕС) и въведе признанието, че животните са съзнателни същества. Член 13 от дял II гласи, че:

„При формулирането и прилагането на политиките на Съюза в областта на селското стопанство, рибарството, транспорта, вътрешния пазар, изследванията и технологичното развитие и космическото развитие, тъй като животните са съзнателни същества, Съюзът и държавите-членки отчитат изцяло изискванията за хуманно отношение към животните, като същевременно зачитат законодателните или административните разпоредби и обичаи на страните от ЕС, свързани по-специално с религиозни обреди, културни традиции и регионално наследство.“

В заключенията си „Хуманното отношение към животните — неразделна част от устойчивото животновъдство“, одобрени в края на 2019 г., Съветът на ЕС прикани Комисията да направи оценка на необходимостта и въздействието от създаването на регулаторна рамка на ЕС, включваща критерии за схеми за етикетиране, свързани с хуманното отношение към животните, като се вземе предвид националният опит.

В началото на 2020 г. в рамките на Съвета бяха отправени призови за по-нататъшни действия относно етикетирането във връзка с хуманното отношение към животните, като някои държави членки изтъкнаха необходимостта от рамка относно етикет на равнище ЕС във връзка с хуманното отношение към животните за храни, произведени съгласно стандарти за хуманно отношение към животните, които надхвърлят минималните правни изисквания.

В приетата на 20 май 2020 г. стратегия „От фермата до трапезата“ за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система, Комисията обяви, че ще обмисли варианти за етикетиране във връзка с хуманното отношение към животните, за да се осигури по-адекватно предаване на стойността в продоволствената верига. В заключенията си относно стратегията „От фермата до трапезата“, одобрени на 19 октомври 2020 г., Съветът отново прикани Комисията да направи оценка на въздействието на регулаторна рамка на ЕС, включваща критерии за схеми за етикетиране, свързани с хуманното отношение към животните.

Съветът на Европейския съюз насочва вниманието си към заключенията си относно стратегията „От фермата до трапезата“, в която се подчертава фактът, че здравето на животните и хуманното отношение към тях са предпоставка за устойчивото животновъдство. Изтъква, че общата цел на етикет на равнище ЕС във връзка с хуманното отношение към животните следва да бъде подобряване на хуманното отношение към възможно най-широк кръг от животни, отглеждани за производство на храни.

Европейска конвенция за защита на животните, предназначени за селскостопански цели се прилага за животни, отглеждани или отглеждани за производство на храна, вълна, кожа или кожа или за други селскостопански цели. Това се отнася по-специално за животни в интензивни системи за животновъдство.

Защитата, гарантирана от Конвенцията, има за цел да избегне ненужно страдание или нараняване, като се има предвид състоянието на жилище, храна или администрирани грижи. За да се запази благосъстоянието на животните, Конвенцията налага на страните задълженията да проверяват състоянието и здравословното състояние на животните и техническото оборудване, използвано в системите за интензивно животновъдство.

Конвенцията създава Постоянен комитет, който следи за нейното прилагане. Комитетът отговаря за изработването и приемането на препоръките към страните, за изразяване на консултативно становище, за улесняване на приятелско разрешаване на всякакви трудности, които могат да възникнат между страните във връзка с прилагането на тази конвенция, и да представи на Комитета на министрите докладва за работата си и за функционирането на Конвенцията.

Основните принципи в нея се отнасят до предоставянето на помещения, храна и грижи, съответстващи на нуждите на тези животни. Конвенцията е ратифицирана от всички държави от Европейския съюз.

Българската Агенция по безопасност на храните и защитата на животните

Защитата и хуманното отношение към животните е един от основните приоритети за Българската Агенция по безопасност на храните.

Изискванията и правилата за защита и хуманно отношение към животните се основават на разпоредбите в националното и европейско законодателство, стандартите и препоръките на Световната организация за здравеопазване на животните (ОИЕ).

1. Законодателство

- **Закон за ветеринарномедицинската дейност** (Обн., ДВ, бр. 52 от 9.06.2020 г., в сила от 9.06.2020 г.) (24.6.2020г.) Този закон урежда обществените отношения, свързани с осъществяването, управлението и контрола на ветеринарномедицинската дейност, и въвежда принципите на ветеринарното законодателство на Европейския съюз и Световната организация за здравеопазване на животните (СОЗЖ).
- **Закон за защита на животните** (Обн., ДВ, бр. 13 от 8.02.2008 г., в сила от 31.01.2008 г., изм., бр. 80 от 9.10.2009 г., бр. 8 от 25.01.2011 г., в сила от 25.01.2011 г., изм. и доп., бр. 92 от 22.11.2011 г., изм., бр. 53 от 27.06.2014 г., изм. и доп., бр. 34 от 3.05.2016 г., изм., бр. 58 от 18.07.2017 г., в сила от 18.07.2017 г., бр. 17 от 23.02.2018 г.) (24.6.2020г.). Този закон урежда защитата на животните и механизмите за нейното осъществяване. Защитата на животните се изразява в опазване на техния живот, здраве и добро състояние, предпазването им от нехуманно, жестоко и особено жестоко отношение, осигуряване на подходящи грижи и условия за живот, съобразени с техните физиологични и поведенчески особености.

2. Хуманно отношение към едри преживни животни

Общите правила относно защитата на селскостопанските животни са установени в НАРЕДБА № 44 от 20.04.2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти и Директива 98/58/ЕО — защитата на животни, отглеждани за селскостопански цели.

3. Препоръки за хуманно отношение към дребни преживни животни по време на клане изготви Европейският орган за безопасност на храните (ЕОБХ) по искане на Европейската комисия (ЕК).

Недопустими са методи за фиксиране, зашеметяване и клане, които причиняват силна болка и страх.

Центърът за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ) у нас публикува проучванията относно клането и опасностите при овце и кози, свързани с пристигането на животните, разтоварване, предкласнична почивка, боравене и придвижването им в зоната за зашеметяване, фиксиране, зашеметяване и обезкървяване.

При пристигането, овцете и козите трябва да бъдат разтоварени незабавно, а тези, които показват признаци на силна болка, заболяване или такива, които не могат да се движат самостоятелно, трябва да бъдат прегледани и незабавно да се приложи процедура за спешно клане.

Необходимо е да се избягва задържането на овце и кози в местата за предкласнична почивка, освен ако това не е от полза за тяхното благосъстояние. При настаняването се

препоръчва да се осигури достъп на всички животни до вода и да бъдат защитени от неблагоприятни атмосферни условия.

Ако е необходимо доене, интервалът не трябва да надвишава 12 часа съгласно Регламент (ЕО) № 1/2005 за транспортиране.

Агнетата и яретата трябва да бъдат заклани, без да се настаняват за предкличична почивка. Ако клането е забавено, те трябва да се хранят с подходящи заместители на мляко през редовни интервали.

С овцете и козите може да се работи и да бъдат придвижвани, като се използват животни водачи от същия вид. Кучета не трябва да се използват. Когато работниците в кланицата работят и придвижват животните, се препоръчва избягването на болезнено боравене - вдигане и влачене за рогата или вълната, удряне с пръчка и други. Вместо това трябва да се използват пасивни стимули като размахване на флагове и широки плоскости.

Не трябва да се използват методи за фиксиране, зашеметяване и клане, които причиняват силна болка и страх. За да се оцени ефикасността на зашеметяването, е необходимо да се проверява за признаци на съзнание непосредствено след зашеметяването, също и преди прерязване на големите кръвоносни съдове и по време на обезкървяване. Смъртта трябва да бъде потвърдена преди началото на обработката на трупа.

Зашеметяването с електрически ток, прилаган само през главата, води до кратка продължителност на безсъзнанието, което може да влоши благосъстоянието на животните, ако те дойдат в съзнание, и зависи от бързото и точно обезкървяване.

Панелът също така счита излагането на високи концентрации на CO₂ (по-високи от 90% от обема) за сериозна опасност за животните, тъй като причинява болка, страх и респираторен дистрес. Липсват научни доказателства относно въздействието на инертни газове и комбинация между CO₂ с инертни газове.

4. Хуманно отношение към птиците:

Бройлери: Минималните изисквания за хуманно отношение и защита при отглеждане на бройлери са определени в Наредба 26 от 5 август 2008 г. за определяне на минималните изисквания за хуманно отношение и защита при отглеждане на бройлери (3.11.2014г.), която транспонира Директива 2007/43 / ЕС.

Законодателството намаля пренаселеността в бройлерните стопанства, чрез определяне на максимална плътност на отглеждане и осигуряване на по-добро хуманно отношение към животните чрез определяне на изисквания като осветление, постеля, хранене и вентилация.

Кокошки носачки: Минималните изисквания за хуманно отношение при отглеждане на кокошки носачки са определят в Наредба № 25 от 14 декември 2005 г. за минималните изисквания за хуманно отношение при отглеждане на кокошки носачки. Наредбата транспонира изискванията на Директива 1999/74/ЕО и не се прилага за стопанства с по-малко от 350 кокошки носачки или за такива, отглеждащи кокошки носачки за разплод.

В законодателството се прави разграничение между три вида системи за отглеждане на кокошки носачки:

- уголемени клетки, където кокошките-носачки имат най-малко 750 cm² площ от клетка за кокошка;

- алтернативни системи, при които гъстотата на отглеждане не надвишава 9 кокошки носачки на m² използваема площ, като има поне едно гнездо за всеки 7 кокошки и подходящи кацалки.

Използването на неуголемени клетки при птици е забранено от 1 януари 2012 г.

Независимо коя система се използва, всички кокошки трябва да имат гнездо, място на кацалка, постеля, която позволява кълване и ровене и неограничен достъп до хранилка.

Стопанства, които попадат в обхвата на Наредбата, се регистрират от БАБХ и получават регистрационен номер, чрез който се проследяват яйцата, пуснати на пазара за консумация от човека.

5. Хуманно отношение към свинете

Изискванията за хуманно отношение към свинете са посочени в Наредба № 21 от 14 декември 2005 г. за минималните изисквания за защита и хуманно отношение при отглеждането на свине(3.11.2014г.), която транспонира Директива 2008/120/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 година относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете.

Наредбата се прилага за всички категории свине и определя минимални стандарти за тяхната защита, по отношение:

- хранене;
- помещения за отглеждане;
- жизнена среда;
- минимална възраст за отбиване на прасенца от четири седмици.

Считано от 1 януари 2013 г., бременните свине майки трябва да се държат на групи вместо в отделни боксове по време на част от тяхната бременност. Всички прасета трябва да се отглеждат на групи, някои изключения за свине майки и нерези и трябва да имат постоянен достъп до питейна вода и храни с подходящо качество на редовни интервали от време. Задължително е и осигуряването на постоянен достъп до достатъчно количество материали, позволяващи характерните за тях дейности, при условие че не застрашават здравето им.

Нови решения на ЕС по темата

Всички селскостопански животни се ползват от действащото законодателство за защита на животните, но правилата относно поставянето в клетки се отнасят само за кокошките носачки, бройлерите, свинете майки и телетата. В своя отговор даден на 30. 06.2021 г. Комисията на ЕС се ангажира да представи **до края на 2023 г. законодателно предложение за постепенно премахване, завършващо с пълна забрана за използването на системи от клетки за всички животни, упоменати в инициативата.**

Предложението на Комисията се отнася по-специално до:

- Животните, които вече са обхванати от законодателството: кокошки носачки, свине майки и телета;
- Други животни, упоменати в ЕГИ: зайци, ярки, носачки за разплод, бройлери за разплод, пьдпъдъци, патици и гъски. За тези животни Комисията вече поиска от ЕОБХ (Европейския орган за безопасност на храните) да допълни наличните научни доказателства с цел да бъдат определени условията, чието изпълнение е необходимо с оглед на забраната за използване на клетки.

Като част от своята стратегия **„От фермата до трапезата“** Комисията вече пое ангажимент да предложи да бъде преразгледано законодателството в областта на хуманното отношение към животните, включително относно транспортирането и отглеждането, което в момента е предмет на **проверка за пригодност**, планирана да приключи до лятото на 2022 г.

Успоредно със законодателството и с цел да способства за балансиран и икономически **жизнеспособен преход към селско стопанство без клетки**, Комисията ще има за цел приемането на конкретни мерки за подкрепа в ключови свързани области на политиката, като търговията, научните изследвания и иновациите. По-специално новата **Обща селскостопанска политика** ще осигури финансова подкрепа и стимули (като новия инструмент за екосхемите), с които да помогне на земеделските стопани да усъвършенстват своите съоръжения в съответствие с новите стандарти за хуманно третиране на животните. Комисията ще гарантира също така предоставянето на допълнителни финансови ресурси за подпомагане на земеделските стопани при прехода към системи без клетки.

Източници на информация:

Заседание на Съвета (Селско стопанство и рибарство) от 27 януари 2020 г.

<https://www.bfsa.bg/bg/Page/aw/index/aw/%D0%A5%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%20>

https://www.bfsa.bg/bg/Page/aw_animals/index/aw_animals/%D0%A5%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%20%D0%BE%D1%82%EF%BF%BD

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012IP0290&from=IT>

<https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2020/12/15/council-supports-eu-wide-animal-welfare-label/>

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13691-2020-INIT/bg/pdf>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_21_3297

https://ec.europa.eu/food/animals/animal-welfare/evaluations-and-impact-assessment/revision-animal-welfare-legislation_en

Проект „Подкрепа на предприемачеството в областта на вътрешната преработка на качествени селскостопански продукти в областите Еврос, Хасково, Смолян и Кърджали“ (QUALFARM), е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014–2020.

Съдържанието на този материал е изцяло отговорност на Сдружение „Съюз за възстановяване и развитие“ и по никакъв начин не може да се счита, че отразява възгледите на Европейския съюз, участващите страни, Управляващия орган и Съвместния секретариат.